

*Марчій-Дмитраш Тамара Михайлівна*

кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет  
імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

## **ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ**

Згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти у центрі навчально-виховного процесу закладів дошкільної освіти (ЗДО) знаходиться дитина, яка повинна гармонійно розвиватися у сферах «Я та інші люди», «Я і природа», «Я і суспільство». Це дозволяє педагогу опосередковано впливати на різні види діяльності, щоб розвивати мовлення, уяву, мислення, просторові уявлення дітей тощо. Тобто йдеться про відхід від предметоцентризму та формування цілісного погляду на використання можливостей різних сфер діяльності дошкільнят з метою їх соціалізації, емоційного та мовленнєвого розвитку, самореалізації тощо.

Необхідність урахування психофізіологічних особливостей розвитку дітей дошкільного віку у підготовці їх до навчання в школі як передумови досягнення успіху проаналізовано вченими (Л. Божович, В. Давидов, О. Дусавицький, Д. Ельконін, О. Запорожець, Г. Цукерман); визначено напрями роботи, що забезпечують наступність і перспективність підготовки дітей у старшій групі ЗДО і першому класі школи I ступеня (Л. Артемова, А. Богущ, Л. Калмикова, Н. Кічук, М. Львов, Н. Шиліна та ін.). Різними вченими досліджено сутність і структуру готовності дітей до шкільного навчання (О. Венгер, Н. Гуткіна, В. Котирло, О. Кравцова, В. Мухіна, К. Поліванова, О. Проскура, Н. Шиліна та ін.); уточнено мету та зміст підготовки дітей до систематичного навчання в школі (Р. Афанасьєва,

А. Богуш, Н. Бібік, Е. Вільчковський, Р. Жуковська, Л. Кочина, Н. Кудикіна, Л. Пеньєвська, З. Плохій та ін.).

У працях вітчизняних дослідників (А. Богуш, В. Котирло, Я. Котлярова, С. Ладивір, О. Проскура, Н. Шиліна) підкреслено, що готовність до навчання в школі – це багатокомпонентне цілісне утворення, інтегральна характеристика особистості, що містить психологічний, морфологічний, інтелектуальний, мотиваційний, емоційно-вольовий, комунікативно-мовленнєвий компоненти і формується вкінці дошкільного дитинства. Підготовка дітей до школи дозволяє перейти від ігрової діяльності до навчальної й успішно засвоїти її зміст; це цілісна система.

У інструктивно-методичних рекомендаціях щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти (додаток до листа МОН України від 19.04.2018 р.) акцентовано на необхідності організації освітнього процесу на принципах наступності й перспективності задля забезпечення гармонійного розвитку особистості, що має на меті забезпечення єдності в координації мети, змісту, методів, форм щодо організації процесу навчання дітей шести-семирічного віку [1].

На основі узагальнення наукових даних з проблем наступності ми визначили *педагогічні умови*, реалізація яких забезпечить успіх у підготовці дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. Їх характеристику запропоновано нижче.

1. Узгодження мети, завдань, змісту програмового матеріалу різних рівнів (поступове ускладнення, розширення і поглиблення тих знань, умінь і навичок, які засвоєно на попередньому етапі, орієнтація на вимоги наступного етапу навчання). Якщо дошкільна освіта якісно змінилась в контексті постановки і реалізації завдань підготовки дітей до школи відповідно до їх вікових можливостей, то освітня діяльність початкової школи на сучасному етапі базується на реалізації принципу наступності, згідно з яким у ній мають створюватись умови для подальшого повноцінного розвитку надбань, здобутих у дошкільному дитинстві, і, водночас, для формування

новоутворення молодшого шкільного віку – навчальної діяльності як провідної. Останнім часом у центрі діяльності як дошкільної, так і шкільної освіти – цінність особистісного розвитку дитини, зосередженість навчально-виховного процесу на потребах її навчання і виховання. Таким чином, традиційний функціональний підхід змінився на педоцентричний, в основі якого – повноцінність проживання дитиною кожного вікового етапу. Сучасна початкова освіта, на відміну від інших її рівнів, є досить варіативною. Вона може забезпечуватися через різні типи навчальних закладів, зокрема: 1) дошкільний заклад-початкова школа; 2) автономна початкова школа з повним складом класів; 3) малокомплектна початкова школа; 4) класи-комплекти у складі школи другого і другого-третього ступенів; 5) початкова ланка у складі спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв, навчально-виховних комплексів; 6) початкова школа для дітей-інвалідів у домашніх умовах тощо. Очевидно, що й надалі варіативність початкової освіти зберігатиметься й удосконалюватиметься.

2. Узгодження методів, форм організації навчальної діяльності старших дошкільників з орієнтацією на програму початкової школи, урахування у роботі специфіки психічного розвитку дітей. Пізнання природного, предметного, соціального довкілля та власного «Я» розвивається саме в дошкільні роки життя у специфічних для цього періоду видах діяльності, які сприяють становленню у дошкільників специфічних рис орієнтовних, пошукових дій, збагачують їх життєвий досвід, озброюють сенсорними еталонами, розвивають творчі здібності, які будуть потрібні у початковій школі і в подальшому житті. Нівелювання педагогом вікових відмінностей дітей призводить до серйозних ускладнень у формуванні в них позитивного ставлення до школи. Оскільки найближчими роками у перші класи шкіл вступатимуть як шестилітки, так і семилітки, побудову навчально-виховного процесу в кожному конкретному класі потрібно узгоджувати з віковою психологічною характеристикою учнів, зокрема, враховуючи основні тенденції формування мотивації учіння.

3. Забезпечення готовності вихователів ЗДО і вчителів до реалізації принципу наступності (рівень знань вихователів шкільної програми та методики організації навчально-виховного процесу, а вчителями – дошкільної, акцент на роботі з батьками) та організація співпраці у досягненні ефективності в підготовці дітей до школи; оптимізація педагогічного процесу. Відкритість, гнучкість, пластичність психіки дітей старшого дошкільного віку унікальні. Психологи відзначають, що вона дає великі внутрішні можливості для позитивних змін. Щоб використати цей потенціал без шкоди для дитини, а навпаки, зберегти і зміцнити дитячу особистість перед складним етапом в її житті – раннім підлітковим віком, вихователь ЗДО, як і вчитель початкової школи мають бути добре підготовленими психологічно. Важливо створити сприятливі умови для навчання і розвитку саме в той час, коли дитина відкрита для впливів педагога із урахуванням принципу наступності та індивідуального розвитку особистості.

4. Організація спільних форм навчальної та дозвілєвої діяльності дошкільників і молодших школярів; залучення батьків до виконання навчальних і виховних завдань. Рівень як емоційно-вольової, так і мотиваційної готовності до навчання в школі значною мірою залежить від умов, в яких дитина зростала в сімейному середовищі і в дошкільному закладі. Так, ті, які виховувались у доброзичливих умовах, одержували заохочення і підтримку в різних ситуаціях, прагненні до самостійності, різноманітних творчих заняттях, як правило, готові до школи. Зазвичай, такі діти впевнені в собі, радіють, коли вдається виконати складне завдання; адекватно сприймають невдачі, вміють боротися з труднощами. На особливу увагу в реалізації принципу наступності заслуговує створення для дошкільників і молодших учнів розвивального середовища, яке сприятиме розвитку пізнавальної активності, креативності, самостійності. Так, використовуючи атрибути до різних ігор, створюючи ігротеки, облаштовуючи книжковий куточок з літературою пізнавального змісту, використовуючи у процесі взаємодії з вихованцями карти, глобус, різноманітні схеми тощо, педагог має

можливість якомога ефективніше використовувати можливості середовища [2, с. 197]. Доцільними з метою підготовки до школи є бесіди батьків з дітьми про школу, читання художньої літератури, присвяченої проблемам навчання, сюжетно-рольова гра «Школа», зустріч дітей старшого дошкільного віку і батьків із вчителем початкової школи, екскурсія до закладу освіти I ступеня.

Підсумовуючи сказане вище, зазначимо, що дана стаття не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні адаптації дітей шостого і сьомого років до школи, доопрацювання потребує питання ефективності і доцільності реалізації принципу наступності на всіх етапах навчання в школі.

### **Список використаних джерел**

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9-249 : веб-сайт. URL: <http://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/nastupnist/recomendazii.doc> (дата звернення: 11.06.2018).

2. Садова Т. Пізнавальна активність як умова формування інтелектуальної готовності дошкільників до шкільного навчання / Т. Садова // Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць (спецвипуск): Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової ланок у контексті суб'єктної парадигми освіти». – 17–18 травня 2007 року / за заг.ред. проф. В.І.Сипченка. – Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2007. – 415 с.

3. Чуб Н. Довідник для батьків. Психологія дитини від А до Я / Чуб Н. – Х. : Видавнича група «Основа», 2009. – 159 с.